

diha ljubezen — celo znaki strahu so interpretirani dobrodušno in šaljivo — kot povodni možje v ljudskih bajkah.

Umetnik je našel sintetično formo in idealen izraz temu, kar hoče in mora povedati. Svoje kompozicije sklada iz detajlov, ki jih je ujelo oko v kmečkem okolju. Iz teh elementov zida novo resničnost, iskreno podobo vsakdanjega življenja. Simbolika teh stvaritev je namenoma preprosta. Kljub temu pa je prej rafinirana kot pa poceni. Suberlak je spet potrdil staro resnico — najpreprostejše je tudi najboljše.

Asociacije na Chagallove leteče figure, vplivi vičinjank in ljudske grafike nam umetnikove originalnosti ne zanikajo. Izposojene forme in bežni vplivi so prevrednoteni, prekvašeni v zrelo in samosvojo izpoved. Ob vsem tem pa moramo Suberlaku priznati še pogum iskrenega iskalca. Celotna koncepcija uradnemu optimizmu so samo navidezne, prizori, ki jih je »umetnost« na vzvodu že zdavnaj zbanalizirala (*Zatemnitev konja, Rudar in kmet*) dobe pri Suberlaku prizvok iskrenosti in nečesa novega.

Moderna oblika Suberlakove grafike je samo posoda, ki pa jo žlahtna vsebina zahteva. Poštena prizadetost, vztrajanje na začrtani poti, tenak posluh za pravo mero, ustvarjalno ravnotežje med vsebino in formo, zdrave ideje in neuničljiv optimizem so vrednote, ki nam bodo morda odprle oči. Včasih se nam dozdeva, da smo jih že davno pozabili. Snobistično ugotavljamo, da je to stvar preteklosti. Hlastamo za modnimi novostmi, občudujemo prazne forme, zaničujemo literarnost, podcenjujemo izpoved, ne doživljamo, temveč ponavljamo mnenja ekspertov. Začudeno pogledamo, če slišimo preprosto resnico — takoj se nam zdi sumljiva — saj že dolgo nismo slišali česa takega.

Ivan Sedej

POLEMIKA

POLEMIKA O NEBISTVENEM

Globoko sem bil razočaran, ko sem prebral polemični članek Dušana Pirjevca »Friedrich Engels v novi izdaji« (Sodobnost, 5/65); razočaran zategadelj, ker sem pričakoval, da bo avtor — cenim ga namreč kot resnega znanstvenika, duhovitega koserja in dobrega publicista — dal kaj boljšega in bolj zanimivega iz rok. Tega slabega in nezanimivega pisanja je bila verjetno kriva ihta, s katero je Pirjavec tokrat pisal. Nimam namena, da bi razglabljal o motivih, ki so pripeljali do takšne ihte, zakaj ti motivi niso ravno v neposredni zvezi z vprašanji, o katerih sem že govoril in bi rad o njih tudi tukaj spregovoril.

Dušan Pirjavec se je v polemiki z menoj oprl na nekakšno »ALS OB« metodologijo. Strahovito se razburja zaradi nekkih resnično absurdnih idej, pri tem pa kaže name, kakor da bi bil jaz njihov avtor in zagovornik. Samo nekaj misli, s katerimi naš avtor ravna tako, kakor da bi bile moje, bi rad navedel, zato da bo bistvo najinega trenutnega spora bolj jasno.

»Kultura — tako je možno sklepati iz (Goričarjevih) besed (pravi namreč Pirjavec) — prejme iz družbenega bogastva pripadajoči ji delež, nato pa se zveza med temeljem in nadstavbo nekako pretrga... Kultura prejema svoj

smisel tedaj sama iz sebe in bi jo — če pravilno in dosledno izpeljemo osnovno tezo obravnavanega (se pravi mojega, J. G.) članka do kraja — smeli verjetno proglasiti za najčistejši in parazitski *l'art pour l'art*. Očitno je, da nas navedene in analizirane misli privedejo v zadnji posledici do predstave o takšni družbi, kjer sta materialna in duhovna proizvodnja druga od druge popolnoma ločeni, kajti: materialna produkcija samo omogoča duhovno delo, to pa poteka verjetno tako, kakor se mu zdi, razen seveda če mu dajo tako majhen del družbenega bogastva, da je obsojeno na klavarno vegetiranje.«

V svojem kratkem zapisu ob kulturniških diskusijah o ustavnih načrtih se seveda nisem mogel spuščati v abecedo historičnega materializma. Tega tudi nisem hotel, zakaj smatral sem, da slovenski intelektualec (le-temu je bil moj polemični zapis predvsem namenjen) danes to abecedo pozna. Pirjevec je najbrž drugačnega mnenja, sicer se ne bi relativno široko razpisal okrog interpretacije Engelsovega teksta, ki sem ga bil uporabil za začetek svojega zapisa. Zatrjujem pa svojemu sobesedniku, da se s takšno interpretacijo popolnoma strinjam in da nisem bil nikdar na stališču vulgarnega, ekonomističnega ali — kakor pravi Pirjevec — »finančnega« razlaganja marksizma. O tem menda res ne kaže razpravljati. Toda od tu naprej je šel Pirjevec v razmišljanje, ki za razgovor o vprašanih, o katerih bi veljalo polemizirati, ni bistvenega pomena. Pri tem uporablja metodo, ki ne more voditi do uspeha. Sicer pa poizkusimo odgovoriti na vprašanje, zakaj je bila našemu avtorju potrebna v polemiki, o kateri govorim, tako čudna »ALS OB« metodologija. Očividno zato, da je lahko prišel do tegale sklepa: »Engels nam razlaga, od kod dobiva kultura svojo vsebino in svoj smisel, Goričar pa ve samo to, kje dobiva denar za svojo existenco. Engels nas vodi do smisla, Goričar do nesmisla kulture«.

Ob takšnem sklepanju bi rad predvsem poudaril, da v svojem zapisu, ki mu Pirjevec povsem neupravičeno pripisuje nekakšno splošno teoretično in kulturnopolitično razsežnost, nisem pisal o kulturi nasploh, o njenem mestu in njeni funkciji v družbi itn. V zapisu sem samo pojasnil svoja stališča do tistih vprašanj, ki so bila v središču ne samo kulturniških, marveč tudi mnogih drugih diskusij o ustavnih načrtih.

Gre za naslednja stališča:

1. Družbeno samoupravljanje je bistveni element takšnih socialističnih struktur, ki se razvijajo na bazi družbene lastnine produkcijskih sredstev.

2. V socialistični demokraciji imajo *tudi* proizvajalci s področja materialne produkcije pravico in dolžnost, da sodelujejo pri družbenem upravljanju tistih delovnih organizacij, ki se ukvarjajo z duhovno produkcijo. (Tam seveda, kjer obstajajo oziroma kjer bodo obstajali organi družbenega upravljanja).

3. V pogojih socialistične demokracije se ni bati, da bi prek organov družbenega upravljanja vdirali politika in zunanja intervencija v področja duhovnega snovanja.

4. Nedopustno se mi zdi — iz razlogov, ki sem jih v svojem zapisu menda dovolj jasno povedal — absolutizirati in hipostazirati pojem družbe, kar velja zlasti za naše današnje dogajanje, ko mnoge *državne* funkcije prehajajo na *najrazličnejše* družbene organe.

Pirjevcu seveda ne morem zameriti, da je s temi mojimi stališči kar mimogrede opravil, češ da je »menda zdaj popolnoma jasno, da izgubi sleherno veljavo večji del Goričarjevega članka... itn.« Prav tako mu ne morem zameriti tega, da niti v diskusiji o ustavnih osnutkih, pri katerih je sodeloval, niti v svojem polemičnem članku ni izrazil *svojega* stališča do gornjih vprašanj, ki so prav gotovo osrednjega pomena za problematiko, o kateri govorimo. Zamerim pa Dušanu Pirjevcu, ker se je do »jasnosti« o mojih stališčih dokopal na način, ki je pri resni in plodni polemiki nedopusten. Za resno in plodno štejem namreč takšno polemiko, ki vodi do resnično *jasnih* stališč v temeljnih vprašanjih, ki so sporna.

PRIPIS UREDNIŠKEMU ODBORU SODOBNOSTI

Izjavljam, da nikakor nisem imel namena omalovaževati prizadevanj tovarišev, ki so sodelovali v diskusiji o ustavnih vprašanjih. Do tega, da sem apostrofiral »tiste, ki se resnično identificirajo z našo socialistično skupnostjo«, pa sem bil, tako vsaj mislim, docela upravičen. Upravičen predvsem zaradi tega, ker so nekateri »kritični« udeleženci diskusije razlagali takšne ideje, katerih morebitna realizacija bi povsem podrla strukturo socialistične demokracije kot enotnega in celovitega družbenoekonomskega sistema. Takšne ideje so me pripeljale tudi do tega, da sem v svojem zapisu poudarjal, morda bolj kot bi bilo sicer potrebno, *družbeno* samoupravljanje, manj pa družbeno *samoupravljanje*.

Kar zadeva moj dolg do javnosti, ki mi ga uredništvo kliče v spomin, se tega dolga že dolgo zelo krepko zavedam. Upam tudi, da bo kdaj vendarle toliko časa, da bom ta dolg še utegnil izpolniti. Če pa želi kdo od tovarišev iz uredniškega odbora »Sodobnosti« že zdaj izvedeti, kako razlagam svojim študentom vprašanja o politiki, o materialni in duhovni produkciji, o ročnem in umskem delu in o podobnih rečeh, mu bom z velikim veseljem dal brati ustrezna skripta. Seveda me pa dolg, o katerem govorimo, ne odvezuje nekega drugega dolga: spregovoriti o perečih problemih socialistične graditve in zavzeti do njih takšna stališča, ki jih štejem za pravilna.

Jože Goričar

GLOSE IN KOMENTARJI

O RABI IN ZLORABI BESEDE »KLASIČEN«

Zadnje čase lahko slišimo in beremo besedo »klasičen« v vseh mogočih in nemogočih povezavah. Radijska napovedovalka nam že navsezgodaj potoži, kako težko je ustreči vsem ljudem, kajti »okusi so različni: eni so prijatelji *klasične* glasbe, drugi si želijo *moderne* muzike«. Tako dobimo že iz te besedne zveze nehote vtis, da je *klasično* nasprotje modernega. Ta vtis se nam še stopnjuje in okrepi, ko v časopisih beremo, kako se *klasična oborožitev* umika jedrskemu in raketnemu orožju, kako se *klasični način gradnje* umika mehansirani gradnji, kako bo atomska energija sčasoma izpodrinila vse *klasične*